

Apostolien teot 1

Apt. 1:1-26

Tässä Alusta alkaen –ohjelmassa on tapahtunut radikaaleja muutoksia. Ensinnäkin pääsimme viime keväänä loppuun Heprealaiskirjeen selittämisen ja nyt siirrymme uuteen tekstiin, Apostolien tekoihin. Toinen merkittävä muutos on se, että pitkäaikainen ja rakastettu ohjelman toimittaja Teuvo V. Riikonen lopetti tässä tehtävässään. Hänen tilallaan kanssani täällä studiossa on Savonlinnan aikuistyön kappalainen, Jani Lamberg. Äänitarkkailijana on edelleen vanha kunnon Wali Avent.

Johdantoa

Apostolien teot on saman kirjoittajan tekemä kuin Luukkaan evankeliumi, eli Luukas –nimisen lääkärin teos. Hän oli apostoli Paavalin seuralainen.

Kyseessä ei ole itsenäinen teos, vaan jatko-osa Luukkaan evankeliumille. Tämä käy hyvin ilmi Apostolien tekojen alusta:

Edellisessä kirjassani, hyvä Teofilos, kerroin kaikesta siitä, mitä Jeesus teki ja mitä hän opetti, alusta alkaen aina siihen päivään saakka, jona hän Pyhän Hengen voimalla antoi valitsemilleen apostoleille käskynsä, ennen kuin hänet otettiin taivaaseen (Apt. 1:1-2)

Kuka tuo Teofilos oikein on?

Sitä ei voi varmasti tietää. Hän on joku yksityishenkilö, lääkäri Luukkaan ystävä tai tuttava, jolle hän omisti jo teoksen ensimmäisen osan. Luukkaan evankeliumin alkuhan kuuluu näin:

Jo monet ovat ryhtyneet työhön ja laatineet kertomuksia niistä asioista, jotka meidän keskuudessamme ovat toteutuneet, sen mukaan kuin meille ovat kertoneet ne, jotka alusta alkaen olivat silminnäkijöitä ja joista tuli sanan palvelijoita. Niin olen nyt minäkin, otettuani alusta asti kaikesta tarkan selon, päättänyt kirjoittaa yhtenäisen esityksen sinua varten, kunnioitettu Teofilos, jotta tietäisit, kuinka luotettavaa sinulle annettu opetus on (Luuk. 1:1-4).

Tästä voi päätellä, että Luukkaan evankeliumi ei ainakaan ole vanhin evankeliumeista. Sitä ennen oli kirjoitettu jo ainakin Markuksen evankeliumi, jonka Luukas selvästi tunsu, ehkä myös Matteuksen evankeliumin. Tuosta omistuskirjoituksesta voi päätellä senkin, että Luukas ei itse ollut silminnäkijänä niissä Luukkaan evankeliumin tapahtumissa, joista hän kertoo. Hän on kerännyt yhteen luotettavana pitämiään suullisia ja kirjallisia perimätietoja, otettuaan kaikesta ”tarkan selon”.

Apostolien tekojen kohdalla tilanne on ehkä toinen. Sen tekstissä on pätkiä, joissa kerronta siirtyy me –muotoon. On aivan mahdollista, että Luukas on itse ollut mukana Paavalin matkoilla, kokemassa ja näkemässä joitain niistä tapahtumista, joista hän kirjoittaa.

Sellainenkin on mahdollista, että tuo ”Teofilos” on tehokeino, keksitty kuvitteellinen henkilö. Tähän viittaisi se, että ”Teofilos” tarkoittaa ”Jumalaa rakastavaa”. Tämän tulkinnan mukaan Luukas haluaa kirjoittaa teoksensa henkilökohtaisesti jokaiselle ihmiselle, joka rakastaa Jumalaa ja haluaa löytää hänet elämäänsä.

Apostolien tekojen teksti jatkuu näin:

Heille hän myös monin kiistattomin todistein osoitti kuolemansa jälkeen olevansa elossa. Hän näyttäytyi heille neljäkymmenen päivän aikana useasti ja puhui Jumalan valtakunnasta. Ollessaan heidän kanssaan aterialla Jeesus sanoi: "Älkää lähtekö Jerusalemissa, vaan jääkää odottamaan sitä, minkä Isä on teille luvannut ja mistä olette minulta kuulleet. Johannes kastoi vedellä, mutta teidät kastetaan Pyhällä Hengellä. Siihen ei ole enää montakaan päivää." (Apt. 1:3-5)

Noustuaan ylös kuolleista Jeesus siis ei ollut mikään haamu. Hän näyttäytyi apostoleille useaan otteeseen, mutta ei missään ekstaattisessa näyssä, vaan jotenkin konkreettisemmin, mm. siten, että hän aterioi heidän kanssaan ja jutteli heille syödessään. Ja silloin hän käski, että apostolien pitäisi jäädä Jerusalemiin odottamaan sitä, että Jumala antaisi heille voimaksi Pyhän Hengen.

Eikö tässä voisi olla jotain opittavaa myös nykykirkolle? Sellaista, että seurakuntatyötä ei pidä yrittää vääntää omassa voimassa ja viisaudessa, vaan pitää odottaa Jumalaa ja hänen Henkensä antamaa voimaa. Mutta mitä se on käytännössä?

Jumalan valtakunta

Silloin ne, jotka olivat koolla, kysyivät häneltä: "Herra, onko nyt tullut se aika, jolloin sinä rakennat Israelin valtakunnan uudelleen?" Hän vastasi: "Ei teidän kuulu tietää aikoja eikä hetkiä, jotka Isä oman valtansa nojalla on asettanut. Mutta te saatte voiman, kun Pyhä Henki tulee teihin, ja te olette minun todistajani Jerusalemissa, koko Juudeassa ja Samariassa ja maan ääriin saakka." (Apt. 1:6-8)

Apostolit varmaankin ajattelivat, että kohta Jeesus ottaisi poliittisen vallan, ajaisi roomalaiset välimeren ja perustaisi uudelleen Israelin pyhän kuningaskunnan, jota kävisi hallitsemaan, lähimpinä miehinään apostolinsa. Mutta sellaista Jeesuksella ei ollut mielessä. Apostolit eivät lainkaan käsittäneet, mitä oli tulossa. Jeesuksen suunnitelmissa oli perustaa Jumalan valtakunta, joka perustuisi siihen, että hänestä ja hänen tuomastaan pelastuksesta puhutaan kaikkialla maailmassa. Ensin lähialueilla, mutta sitten myös kauempana, Roomassa saakka. Ja siihen Jeesuksen todistajat saisivat voiman Jumalan Pyhäältä Hengeltä. Se on oikeastaan koko teoksen teema, että miten evankeliumi lähti leviämään Jerusalemissa.

Eikä se leviäminen päättynyt Roomaan, vaikka Luukkaan teos sinne päättyykin. Ilosanoma Jeesuksesta on kuulunut Suomeen asti, ja nyt me saamme olla jatkamassa sen viemistä sellaisille alueille, jossa sitä ei vielä ole kuultu.

Jeesuksen viimeiset sanat maan päällä kuuluivat siis näin: ”Mutta te saatte voiman, kun Pyhä Henki tulee teihin, ja te olette minun todistajani Jerusalemissa, koko Juudeassa ja Samariassa ja maan ääriin saakka.”

Hän ei sanonut, että kirkon pitää käydä yhteiskunnallista arvokeskustelua tai estää ilmastonmuutosta tai suojella jääkarhuja. Nekin ovat toki hyviä asioita, joita kannattaa tehdä. Mutta vielä niitäkin enemmän kirkon pitää keskittyä siihen, että se todistaa Pyhän Hengen antaman voiman avulla Jeesuksesta, yhä uusille ihmisille

Tylyt enkelit

Kun hän oli sanonut tämän, he näkivät, kuinka hänet otettiin ylös, ja pilvi vei hänet heidän näkyvistään. Ja kun he Jeesuksen etäännyessä vielä tähysivät taivaalle, heidän vieressään seisoi yhtäkkiä kaksi valkopukuista miestä. Nämä sanoivat: "Galilean miehet, mitä te siinä seisotte katselemassa taivaalle? Tämä Jeesus, joka otettiin teidän luotanne taivaaseen, tulee kerran takaisin, samalla tavoin kuin näitte hänen taivaaseen menevän." (Apt. 1:9-11).

Tässä siis kuvataan helatorstain eli Kristuksen taivaaseen astumisen päivää. Minun huomioni on aina kiinnittynyt siihen, että tuo noiden valkopukuisten miesten eli enkelien vastaus on jotenkin tyly: ”Mitä te siinä seisotte katselemassa taivaalle?” Eikö se nyt ole ihmiselle ihan normaalia toljottaa ja ihmetellä, kun joku tuolla tavalla kohoo ylös ja pilvi vie hänet näkyvistä. Miten sinä ymmärrät tämän enkelien tylyn puheen?

Ehkä he halusivat sanoa, että nyt oli ohitse se aika, jolloin Jeesus voitiin havaita silmin toljottamalla. Mahdollisuus siihen palaisi vasta maailman lopussa, silloin kun Jeesus tulee takaisin taivaasta maan päälle. Mutta siinä välissä on aika, jolloin Jeesuksen kanssa ollaan tekemisissä hänen lähettämänsä Pyhä Hengen kautta, jota ei näe.

Ydinryhmä rukoilee

Se meni apostoleille ihan hyvin jakeluun

Silloin he lähtivät tuolta vuorelta, jota kutsutaan Öljymäeksi ja joka on lähellä Jerusalemiä, sapatinmatkan päässä. He palasivat Jerusalemiin ja menivät siellä siihen taloon, jonka yläkerrasta oli tullut heidän kokoontumispaikkansa: Pietari, Johannes ja Jaakob, Andreas, Filippus, Tuomas, Bartolomeus, Matteus ja Jaakob Alfeuksen poika, Simon Kiivailija ja Juudas Jaakobin poika. He pitivät kaikki yhtä ja rukoilivat lakkaamatta yhdessä joukkoonsa kuuluvien naisten sekä Jeesuksen äidin Marian ja Jeesuksen veljien kanssa (Apt. 1:12-14).

Tuossa on lueteltu yksitoista apostolia, jotka olivat alkuseurakunnan johto, ensimmäisenä Pietari, jonka Jeesus itse oli nimennyt ”kallioksi”, jolle hän rakentaa kirkkonsa. Mukana ydinryhmässä on myös nimeltä mainitsemattomia naisia. Sekä myös Jeesuksen äiti Maria ja Jeesuksen veljet. Tämä kertoo siitä, että he olivat muuttaneet mielensä Jeesuksen suhteen. Evankeliumeissahan kerrotaan, että Jeesuksen toiminnan alkuvaiheissa hänen veljensä ja äitinsä eivät uskoneet häneen, vaan pitivät häntä mieleltään seonneena ja yrittivät ottaa hänet huostaansa. Mutta nyt he ovat apostolien mukana, rukoilemassa lakkaamatta.

Luukkaan teoksissa on sellainen piirre, että aina ennen kuin jotain suurta tapahtuu, on paljon rukousta. Tässä kohden rukous on rukousta, joka odottaa helluntain ihmettä, Pyhän Hengen vuodatusta. Käsittääkseni kirkon elämän tulisi edelleen olla tällaista hellittämätöntä, Pyhää Henkeä odottavaa rukousta; siitä huolimatta, että Henki on jo vuodatettu. Silti me tarvitsemme häntä yhä enemmän. (Tämä näkyy muuten siinäkin, että Jeesuskin rukoili ja silloin Henki laskeutui häneen: ”Paljon kansaa oli kastettu. Kun myös Jeesus oli kastettu, niin taivas aukeni hänen rukoillessaan ja Pyhä Henki laskeutui hänen ylleen näkyvässä muodossa, kyyhkysen kaltaisena.” (Luuk. 3:21-22)

Ortodoksit tekevät hienosti siinä, että ennen kuin he ryhtyvät mihinkään suureen tehtävään, talonrakennukseen tai rukouspalvelukseen, he pyytävät Pyhää Henkeä täyttämään heidät voimallaan: Esimerkiksi jokainen jumalanpalvelus alkaa tällaisella pyynnöllä:

”Taivaallinen Kuningas, Lohduttaja, totuuden Henki, joka paikassa oleva ja kaikki täyttävä, hyvyyden lähde ja elämän antaja, tule ja asu meissä ja puhdistameidät kaikesta synnin pahuudesta sekä pelasta, oi Hyvä, meidän sielumme.”

Mattiaan valinta

Apostolien teot jatkuu näin:

Eräänä päivänä, kun opetuslapsia oli koolla noin satakaksikymmentä, Pietari nousi puhumaan. Hän sanoi: ”Veljet! Sen kirjoitusten sanan oli käytävä toteen, jonka Pyhä Henki Daavidin suulla oli ennalta Juudaksesta lausunut - tuosta miehestä, joka ryhtyi oppaaksi Jeesuksen vangitsijoille. Hän kuului meidän joukkoomme ja oli saanut osalleen palvelutehtävän niin kuin mekin. Petoksensa palkalla hän hankki itselleen kappaleen maata, mutta sitten hän syöksyi päistikkaa alas, niin että hänen vatsansa halkesi ja sisälmykset pursuivat ulos.” - Tämä tuli yleisesti tiedoksi Jerusalemissa, ja niin se paikka sai heidän kielellään nimen Hakeldama, Veripelto.

"Jo Psalmin kirjassa sanotaan: 'Jääköön hänen asuinsijansa autioksi, älköön siinä kukaan asuko', ja: 'Ottakoon toinen hänen kaitsijantehtävänsä.' Siispä on nyt valittava yksi niistä miehistä, jotka ovat kulkeneet kanssamme koko sen ajan, jolloin Herra Jeesus eli ja vaikutti meidän keskuudessamme, siitä alkaen, kun Johannes hänet kasto, aina siihen päivään, jona hänet otettiin luotamme taivaaseen. Yksi heistä olkoon hänen ylösnousemuksensa todistajana yhdessä meidän kanssamme."

Ehdolle pantiin kaksi miestä: Joosef Barsabbas, toiselta nimeltään Justus, sekä Mattias. Sitten kaikki rukoilivat: "Herra, sinä joka tunnet kaikkien sydämet, ilmoita, kumman näistä kahdesta olet valinnut astumaan tähän palvelutehtävään ja apostolin virkaan, josta Juudas luopui mennäkseen sinne, minne kuului." Sen jälkeen he heittivät miehistä arpaa, ja arpa lankesi Mattiakselle. Näin hänet valittiin ja liitettiin kahdentenatoista apostolien joukkoon (Apt. 1:15-26).

Tuosta apostoliksi valitusta Mattiaasta ei kerrota Apostolien tekojen myöhemmillä sivuilla eikä käsittääkseni missään muissakaan varhaiskristillisissä teksteissä yhtään mitään. Voihan toki olla niin, että hän hoiti hyvin ja uskollisesti tehtävänsä Jeesuksen ylösnousemuksen todistajana ja Jumalan valitsemana apostolina, vaikka siitä ei kerrotakaan. Mutta sitten voi olla niinkin, että Pietari vaan hurskaasti kuvitteli, että heidän piti arvalla valita uusi apostoli; ilman että tällainen arpominen oli erityinen Jumalan tahto. Arpa sattui Mattiaalle, kun sen nyt jommalle kummalle kahdesta ehdokkaasta piti sattua.

Itse kallistun tämän tulkinnan kannalle. Se oikea uusi apostoli, jonka Jumala oli tehtävään valinnut, oli eräs Saulus –niminen fariseus, josta tuli apostoli Paavali. Tästä kerrotaan Apostolien teoissa myöhemmin.